

عملکرد سید ضیاءالدین طباطبایی در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی

عباس نوروزی

دانشیار مرکز آموزش عالی امام خمینی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران

چکیده

نام سید ضیاءالدین طباطبایی با کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ گره خورده است. پس از دوره ۱۰۰ روزه نخست وزیری، نمایندگی یزد در دوره چهاردهم مجلس شورای ملی را باید مهم ترین فعالیت سیاسی سید ضیاءالدین طباطبایی قلمداد کرد. هدف این مقاله بررسی عملکرد سید ضیاءالدین طباطبایی در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی است. برای این منظور از ۴ شاخص حضور و غیاب در جلسات مجلس، پرسش از دولت، اظهار نظر نسبت به طرح و لوایح و برنامه های مطروحه، و نطق های قبل و بعد از دستور استفاده شد. روش مطالعه، کتابخانه ای و با تکیه بر مشروح مذاکرات دوره ۱۴ مجلس شورای ملی است. نتایج این مقاله نشان می دهد که سید ضیاء در هیچ یک از شاخص های مورد استفاده عملکرد قابل قبولی در دوره ۱۴ نداشت، به طوری که در بیش از ۴۵ درصد از جلسات و آن هم تا حد نزدیک به ۱۰۰ درصد به صورت بی اجازه غایب بود. همچنین، وی در هیچ از ۱۰۶ جلسه ای که حاضر بود مبادرت به نطق قبل و یا بعد از دستور نکرد و فقط در دو مورد در مقام دفاع از خود برآمد. علاوه بر این، فقط یک بار پرسش از دولت را وجهه همت خود قرار داد، ضمن آن که در خصوص طرح ها و لوایح و برنامه ها نیز فقط در یک مورد شاهد اظهارات قابل توجه وی در مورد برنامه دولت ساعد مراغه ای هستیم.

کلمات کلیدی: سید ضیاءالدین طباطبایی، دوره ۱۴ مجلس شورای ملی، عملکرد

مقدمه

نام سید ضیاءالدین طباطبایی با کودتای سوم حوت ۱۲۹۹ شمسی گره خورده است. به عبارت دیگر دوران چهار ماهه ریاست وزاری سید ضیا از اسفند ۱۲۹۹ تا خرداد ۱۳۰۰ در حیات سیاسی کشور آن قدر برجسته بود که به سایر فعالیت های سیاسی سید ضیاء از سوی محققان کمتر توجه شده است. این در حالی است که در کارنامه سیاسی سید ضیاء علاوه بر نخست وزیری یک دوره نمایندگی مجلس شورای ملی هم دیده می شود. بنابراین، مهم ترین مسئولیت سیاسی سید ضیاءالدین طباطبایی پس از نخست وزیری دولت کودتا را باید نمایندگی یزد در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی قلمداد کرد که قریب به ۲۳ سال پس از کودتا محقق می شود. در دوره مورد اشاره سید ضیاءالدین طباطبایی به عنوان نماینده حوزه انتخابیه یزد به مجلس شورای ملی راه می یابد. حتی برخی از محققان که به حیات سیاسی سید ضیاءالدین در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی پرداخته اند، غالباً دایره تبع خود را محدود به مخالفت دکتر محمد مصدق با اعتبارنامه سید ضیاء کرده اند و فعالیت های پارلمانی وی را مورد توجه قرار نداده اند.

همچنین، از حقایقی که در مورد سید ضیاء نمی توان نادیده گرفت، تعلق خاطر وی به امر کشاورزی است. بیانیه رئیس الوزرا در تاریخ هفتم حوت ۱۲۹۹ تأییدی است بر این ادعا: "...برای حصول این مقصود، اولین اقدامی که باید به عمل آید تقسیم خالصجات و اراضی دولتی مابین دهقانان و همین طور وضع قوانین که زارع را از املاک اربابی بیشتر بهره مند سازد و در معاملات ارباب با دهقان تعدیلی شود و موجبات صحی و زندگی آنان را تأمین کند" (مستوفی، ۱۳۸۸).

شاهد دیگر بر علاقه مندی سید ضیاء به امر کشاورزی، فعالیت های وی در این زمینه در سال های اقامت در فلسطین است. بنابر نوشته صالحی که برگرفته از کتاب سید ضیاءالدین طباطبایی است، سید ضیاء در دوران ۱۲ ساله اقامت خود در فلسطین قطعه زمین بایری را در جنوب فلسطین خریداری کرده و در آن شخصا به کشاورزی پرداخت و از طریق کشت و زرع با مشکلات اقتصادی خود مقابله کرد (صالحی، ۱۳۸۱).

از جمله مطالعات مرتبط با موضوع نمایندگی سید ضیاء می توان به مقاله حکیمیان اشاره کرد. وی در تحقیق خود به حواشی انتخابات یزد و از جمله تطمیع قاسم هراتی نفر سوم یزد جهت جایگزینی نام سید ضیاء با وی و متعاقباً خارج شدن سید ضیاء از مجلس به عنوان نخست وزیر و هموار شدن راه ورود هراتی به مجلس با حمایت دولت انگلستان می پردازد. همچنین، در این تحقیق به مخالفت دکتر مصدق با اعتبارنامه سید ضیاءالدین طباطبایی به عنوان جاده صاف کن دیکتاتوری عهد رضاخان اشاره می شود (حکیمیان، ۱۳۸۷).

بیات (۱۳۹۴) در پژوهش دیگری که معطوف به فعالیت های سید ضیاء در سال های ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۲ است، با ارائه اسنادی ضمن تأکید بر داعیه ریاست وزاری سید ضیاء در بازگشت به ایران و نظر مساعد دولت بریتانیا با نخست وزیری وی به عنوان بدیل قوام السلطنه، پاره ای از افکار و آرزوهای سید ضیاء در بازگشت به ایران را مورد توجه قرار می دهد که از

اهم آنها می توان به لزوم توجه به امر زراعت و حال و روز دهقانان، دفاع از استخدام مستشاران خارجی، ظلم رفته به عشایر در حکومت رضا شاه، و تشکیل انجمن ایالتی و ولایتی اشاره کرد.

همچنین، بیات (۱۳۹۴) به مقاله ای اشاره می کند که در شماره ۲۷ بهمن ۱۳۲۱ روزنامه کوشش به قلم حکیم الهی فریدنی با عنوان "نظریات آقای سید ضیاءالدین راجع به زمین و زراع". منتشر شده است. این مقاله نیز حکایت از این حقیقت می کند که سید ضیاء در باب کشاورزی و زراع دارای علائق و دیدگاه بوده است.

جهت قضاوت نسبت به عملکرد یک نماینده مجلس در طول دوره حضورش در مجلس می توان از شاخص ها و معیارهای مختلفی بهره برد. نوری (۱۳۹۵) در بررسی عملکرد ابراهیم پردلی در دوره نوزدهم مجلس شورای ملی از ۴ دسته شاخص میزان حضور در جلسات علنی مجلس، کمیت و کیفیت پرسش از دولت، نطق های قبل و پس از دستور در صحن علنی مجلس، و اظهار نظر نسبت به طرح ها و لوایح مطروحه در صحن علنی مجلس استفاده کرد. همچنین، نوری (۱۳۹۶) در پژوهش دیگری به مقایسه عملکرد کمیسیون کشاورزی مجلس شورای ملی در دوره های ۱۹ و ۲۱ پرداخته و از معیارهای دوم تا چهارم مطالعه قبلی بهره برد.

در مطالعه علی نیا و دولتپاری (۱۳۹۴) در مورد بررسی عملکرد نمایندگان کرمانشاه در دوره نوزدهم مجلس شورای ملی از معیارهای عضویت در کمیسیون های مجلس، اظهار نظر نسبت به لوایح مطروحه در صحن علنی مجلس، سؤال از وزیر دولت، تحلیل نطق های صورت گرفته در صحن علنی مجلس، حضور در حوزه انتخابیه به ویژه در زمان بروز حوادث طبیعی نظیر زلزله، و مشارکت در ارائه طرح به مجلس جهت تصویب نهایی و تبدیل شدن به قانون استفاده شد.

باقری (۱۳۹۴) هم در بررسی و تحلیل عملکرد هاجر تربیت نماینده تهران در دوره ۱۹ مجلس شورای ملی از دو معیار تعداد و همچنین موضوعات سخنرانی های وی بهره برد. همچنین، آلبوعلی (۱۳۹۴) در مطالعه عملکرد نمایندگان آبادان در دوره بیست و یکم مجلس شورای ملی از موضوع نطق های نمایندگان مورد نظر به عنوان یک معیار بهره می برد.

در این مقاله که بر اساس بهره گیری از مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی در دوره چهاردهم تهیه شده است، عملکرد سید ضیاءالدین طباطبایی در دوره چهاردهم مورد نقد و تحلیل قرار گرفته است. برای این منظور از ۴ دسته معیار حضور و غیاب در جلسات مجلس، نطق های قبل و بعد از دستور، پرسش از دولت، و اظهار نظر نسبت به طرح ها و لوایح و برنامه های مطروحه در صحن مجلس استفاده شده است.

معرفی اجمالی دوره ۱۴ قانون گذاری

دوره ۱۴ مجلس شورای ملی با حضور ۱۳۶ نماینده در تاریخ ششم اسفند سال ۱۳۲۲ افتتاح و در تاریخ شانزدهم اسفند سال ۱۳۲۴ خاتمه یافت. در طول دوره دو ساله فوق مجموعاً ۱۹۴ جلسه تشکیل گردید. در دوره ۱۴ حوزه انتخابیه یزد دارای ۳ نماینده بود. دو نماینده دیگر این حوزه عبارت بودند از: سید کاظم جلیلی یزدی (دره زرشکی) و دکتر شیخ هادی

طاهری. این دو نفر با آراء بیشتر به ترتیب به عنوان نفرات اول و دوم از حوزه انتخابیه یزد به دوره چهاردهم مجلس راه یافته بودند (حکیمیان، ۱۳۸۷). در نخستین جلسه دوره چهاردهم مجلس شورای ملی و به هنگام اقتراع شعب، سید ضیاءالدین به عنوان یکی از ۱۵ نماینده شعبه ۶ انتخاب می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

بر اساس گزارش شعبه سوم که در جلسه دوم قرائت می شود سید ضیاءالدین طباطبایی از مجموع ۲۷۱۹۴ رأی با اکثریت ۲۱۹۱۴ رأی به سمت نمایندگی دوره چهاردهم از حوزه انتخابیه یزد انتخاب شده و شعبه سوم نیز صحت انتخاب ایشان را تصدیق و تایید می کند. در این جلسه سه نفر به نام های دکتر مصدق، دکتر رادمنش و فداکار اجازه می خواهند که به عنوان مخالف اعتبارنامه سید ضیاءالدین طباطبایی صحبت کنند که البته موضوع به جلسه بعد موکول می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). در جلسه سوم، دکتر مصدق با رد ارتباط میان مخالفت خود با تصویب اعتبارنامه سید ضیاء با حزب توده، از مخالفان سید ضیاء از حزب توده می خواهد که مخالفت خود را پس بگیرند که مورد موافقت دکتر رادمنش و فداکار واقع می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). در جلسه چهارم نمایندگان با ۵۷ مهره سفید در مقابل ۲۸ مهره سیاه از ۸۶ نفر حاضر اعتبارنامه سید ضیاءالدین طباطبایی را مورد تصویب قرار می دهند (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

در جلسه شانزدهم که ترکیب کمیسیون های مجلس تعیین می شود، سید ضیاءالدین طباطبایی برای حضور در دو کمیسیون کشور و کشاورزی و در حالی که هر یک از این دو کمیسیون دارای ۱۸ نفر عضو بودند، رأی می آورد (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). علاوه بر این، وی دو بار دیگر نیز در این دوره عضو کمیسیون کشاورزی می شود. از قرار معلوم وی به عضویت در کمیسیون کشاورزی علاقه مند بوده است. تا جایی که سه بار دیگر نیز در معرفی اعضاء کمیسیون ها سید ضیاءالدین عضو کمیسیون کشاورزی می شود، بار نخست، در جلسه ۷۱، دفعه دوم در جلسه ۱۲۰ و بار سوم در جلسه ۱۵۵ (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). این در حالی است که در دو جلسه مورد اشاره وی عضو کمیسیون دیگری نبوده است. همچنین، وی در جلسه ۱۰۱ و به هنگام اعلام اسامی فراکسیون ها، در کنار ۲۹ نفر دیگر و از جمله دکتر مصدق عضو فراکسیون منفردین می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

روش تحقیق

روش تحقیق از نوع تاریخی است و مقاله بر مبنای اسناد و مدارک معتبر (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>) تهیه شده است. از آن جایی که منابع مورد استفاده به صورت مستقیم در ارتباط با موضوع مورد مطالعه هستند (حافظ نیا، ۱۳۸۶) می توان آن ها را به عنوان منابع دست اول که از اعتبار و قابلیت استناد بیش تری برخوردار هستند، قلمداد کرد.

یافته ها

۱- حضور و غیاب در جلسات

بررسی مشروح مذاکرات دوره چهاردهم مجلس شورای ملی نشان می دهد که در دوره یادشده بر روی هم ۱۹۴ جلسه برگزار شده است. از این تعداد جلسه برگزار شده، سیدضیاءالدین طباطبایی در ۸۶ جلسه بدون اجازه و در ۲ جلسه هم با اجازه غیاب بود. به این ترتیب، نماینده مورد بحث در بیش از ۴۴ درصد جلسات بدون اجازه، تقریباً یک درصد جلسات با اجازه و در مجموع در بیش از ۴۵ درصد جلسات غیاب بوده است. با توجه به ارقام فوق از یک طرف و نیز با عنایت به این که تقریباً ۹۸ درصد غیبت های وی به صورت بدون اجازه بوده است، می توان سید ضیاء را نماینده ای بی مبالات و مسئولیت ناپذیر نسبت به حقوق موکلین خود قلمداد کرد. جدول شماره یک جلسات غیبت سید ضیاءالدین را به صورتی دقیق تر نشان می دهد.

جدول ۱- جلسات غیبت سید ضیاءالدین طباطبایی در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی

شماره جلسات با اجازه	شماره جلسات بی اجازه
۲۰ و ۱۱۵	۵ تا ۹؛ ۱۲ تا ۱۴؛ ۱۹؛ ۲۱؛ ۲۵ تا ۲۷؛ ۲۹ تا ۳۳؛ ۳۵؛ ۳۶ تا ۳۸؛ ۶۳ تا ۶۶؛ ۶۸ تا ۷۰؛ ۷۴ و ۷۵،
	۷۷، ۸۰ تا ۸۹، ۹۱ تا ۹۷، ۱۰۰ و ۱۰۱، ۱۰۳ تا ۱۱۴، ۱۱۶ تا ۱۱۸، ۱۲۸ و ۱۲۹، ۱۴۱،
	۱۵۸ و ۱۵۹، ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۷۴، ۱۷۶ تا ۱۷۹، ۱۸۲ و ۱۸۳، ۱۸۵ تا ۱۹۴.

ارقام مندرج در جدول یک علاوه بر این که نشان دهنده بی انضباطی سید ضیاء نسبت به حضور در جلسات مجلس و همچنین عدم برخورد هیأت رئیسه با وی می باشد، مبین یک حقیقت دیگر هم می باشد و آن توالی و پیوستگی غالب غیبت های وی است. به عبارت دیگر، در غالب موارد مشاهده می شود که وی در چند جلسه متوالی و بعضاً طولانی در جلسات مجلس شرکت نمی کند. به عنوان مثال، می توان به غیبت وی در ۱۰ جلسه پایانی دوره ۱۴ و یا غیبت وی در ۱۲ جلسه ۱۰۳ تا ۱۱۴ اشاره کرد.

۲- نطق های قبل و بعد از دستور

مطالعه مشروح مذاکرات ۱۹۴ جلسه دوره ۱۴ مجلس شورای ملی نشان می دهد که در هیچ یک از جلسات دوره دو ساله یادشده سید ضیاءالدین طباطبایی داوطلب سخنرانی در قالب نطق های قبل و یا بعد از دستور نموده است و از این جهت همچون شاخص قبلی امتیاز قابل قبولی را نمی توان برای وی در نظر گرفت. فقط در دو مورد سید ضیاءالدین مبادرت به سخنرانی پیش از دستور نمود و آن هم در حالی بود که نام وی در فهرست ثبت نام کنندگان برای نطق نبود، وی در پاسخ به اظهارات نماینده ای دیگر مبادرت به دفاع از خود می کند. در جلسه ۱۶۰ و در حالی که دستور کار دوم "مذاکرات قبل از دستور راجع به اخبار منتشر مربوط به کردستان" بود، نماینده ای به نام صدر قاضی سید ضیاء را متهم می کند که در روزنامه خود اخبار مربوط به تجزیه کردستان را منتشر می کند. همین امر سید ضیاء را ناگزیر از واکنش می کند. وی طی سخنان کوتاهی ضمن تأکید بر روحیه وطن پرستی اهالی کردستان از صدر قاضی این چنین تقاضا می کند "اخباری را که رادیوی پاریس یا رادیو بادکوبه یا سایر رادیوها منتشر می سازند و سایر روزنامه ها آن را اشاعه می دهند آن را اقلاً منتسب به بنده یا روزنامه های بنده نکنند" (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

دفعه دوم مربوط به جلسه ۱۶۲ است. در این جلسه بند دوم دستور کار عبارت بود از: "بیانات آقایان آصف، صدر قاضی، فرمانفرمایان و نخست وزیر راجع به شایعات مربوط به کردستان و آذربایجان". فرمانفرمایان طی سخنانی می گوید که روزنامه باختر مدعی کشف نامه های متبادله بین فرمانفرمایان و ایپکچیان در خصوص حزب دموکرات شده است. این اظهارات فرمانفرمایان با اعتراض سید ضیاء و ادعای این که به وی توهین شده است، همراه می شود. سید ضیاء الدین با اشاره به این که سنخ سنجش افراد با هم فرق می کند تأکید می کند که باید تمام مطالب گفته شود، تا دروغ و راست افراد معلوم شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

نبود سخنرانی سید ضیاء به صورت نطق های قبل و بعد از دستور در حالی اتفاق می افتد که دوره ۱۴ مجلس شورای ملی، دوره کم تحرکی از این منظر نبود. در این دوره در ۵۵ جلسه شاهد درج عبارت های "نطق"، "بیانات"، "مذاکره"، و "اظهارات" قبل از دستور و یا متفرقه در دستور کار مجلس هستیم که در هر یک از این جلسات نام از یک تا چند نماینده به عنوان ناطق به چشم می خورد. به عنوان مثال، می توان به دکتر محمد مصدق اشاره کرد که در ۱۵ جلسه مبادرت به سخنرانی می کند (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

عدم داوطلبی سید ضیاء برای نطق های قبل و بعد از دستور در مجلس در حالی است که وی از قابلیت سخنوری و اداره کردن جلسات به نحو چشم گیری برخوردار بود، تا جایی که کنگره اسلامی قدس در مسجدالاقصی در آذر ۱۳۱۰ خورشیدی وی به عنوان نایب رئیس و رئیس دبیرخانه کنگره منصوب می شود و به ادعای مارتین کرامر "او به عنوان یک

سازمان دهنده قابل، به شدت از سوی عده زیادی از نمایندگان تشویق به گرداندگی اداره دائم کنگره شد" (صالحی، ۱۳۸۱). بهره مندی از این قابلیت از یک طرف و عدم استفاده از ظرفیت نطق های قبل و بعد از دستور از سوی دیگر حکایت از نوعی بی تفاوتی سید ضیاء نسبت به طرح مسائل روز کشور از تریبون مجلس می کند.

۳- اظهار نظر نسبت به طرح ها و لوایح

در جدول ۲ اظهار نظرهای صورت گرفته توسط سید ضیاءالدین طباطبایی در خصوص طرح ها و لوایح مطروحه در صحن علنی مجلس مشاهده می شود. همان طور که ملاحظه می شود اظهارات سید ضیاءالدین در جلسه ۱۹ و در زمانی که بررسی و تصویب برنامه دولت محمد ساعد مراغه ای در دستور کار مجلس قرار داشت را باید بعد از دفاعیات وی از اعتبارنامه خود را مطول ترین اظهارات وی قلمداد کرد. عناوین اظهارات سید ضیاء الدین در این جلسه عبارت هستند از: همراهی با آراء اکثریت نمایندگان؛ مبتنی بودن حکومت ملی بر وجود احزاب و حضور نمایندگان آنها در مجلس؛ ارائه پیشنهادها؛ فریبنده از سوی مقامات رسمی به سید ضیاء همچون ریاست دولت، ریاست مجلس، و رد کردن تمام پیشنهادها؛ مصمم بودن به ایجاد یک حزب قوی در ایران؛ پس از آن سید ضیاء نکاتی را در مورد برنامه دولت ذکر می کند که اهم آنها از این قرار است: نهایت همکاری دولت و ملی ایران در راه پیروزی متفقین؛ لزوم توزیع متساوی ارزاق بین اهالی کشور از طریق جیره بندی؛ خواهش از متفقین جهت رفع کمبود غله، قند و شکر و قماش؛ اعلام اقدامات صورت گرفته از سوی بنگاه های دولتی در خصوص دواجات تحویلی متفقین؛ توضیح علت منع ترخیص مقادیر هنگفتی مال التجاره که ماهها است در گمرکها خوابیده؛ تأسف نسبت به عدم اشاره به ارتش در برنامه دولت؛ مشخص نبودن فرماندهی ارتش در کشور؛ سالها محروم ماندن صدها افسران لایق و درستکار تحصیل کرده از ترفیع رتبه به جرم تحصیل و جوانی و مقرب نبودن؛ مشغولیت ۱۵۴ نفر از کارکنان شهربانی به تهیه راپورت های جعلی از افراد برای دربار و شاه و پر کردن جیب خود با همکاری دزدان؛ منع ارتباط رئیس شهربانی با شاه؛ لزوم تأمین آزادی مطبوعات و عقیده؛ لزوم توجه به عشایر به عنوان ثلث جمعیت کشور و مهم ترین منابع ثروت؛ لزوم تشکیل اداره عشایر در وزارت کشور و ختم تعدیات ارتش به عشایر؛ نگران نشدن از مسلح شدن عشایر جهت حفظ نوامیس خود؛ عدم همکاری مستوفی ها در ارائه اسناد مالیاتی پس از انقلاب مشروطه و لزوم جلب مستشار از خارجه؛ آوردن مستشار از آمریکا با تصور حریت فکری و سیاسی و شهامت و جسارت آنها و استنباط مثبت از عملکرد ایشان؛ تقدیر از عملکرد میلسپو؛ خطاب کردن شاه به عنوان بیچاره و جوان معصوم؛ معرفی ایران به عنوان کشوری کشاورزی که با نصف پول های هدر داده شده در ۲۰ سال اخیر به توسعه کشاورزی دست می یافت؛ عدم باور به اعطای اختیارات به مستخدمین خارجی؛ لزوم اعطای اختیارات از مجلس به دولت جهت وضع قوانین در مواقع استیصال و فلج شدن کارهای مملکت (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

در جلسه ۱۱۹ هم و به هنگام بحث در مورد صورت جلسه قبل، سید ضیاء الدین خواستار قرائت متن استیضاح خود از دولت می شود که مورد توجه هیأت رئیسه قرار نمی گیرد (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). بر اساس اظهارات رئیس مجلس در جلسه بعد (جلسه ۱۲۰) سید ضیاء الدین طباطبایی در جلسه ۱۱۹ (۲۶ فروردین ۱۳۲۴) ورقه استیضاحی را تحویل هیأت رئیسه داده و بنا به دلایلی روز بعد (۲۷ فروردین ۱۳۲۴) کتبا آن را مسترد می کند (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). در جلسه ۱۲۰ و در زمان رأی اعتماد به دولت مرتضی بیات، در مقابل ۴۵ رأی موافق، و ۳ رأی ممتنع، ۴ رأی مخالف داده می شود که یکی از مخالفین هم سید ضیاء الدین طباطبایی است (همان). اما، بند ۴ دستور کار جلسه ۱۶۴ عبارت است از: "طرح پیشنهاد جمعی از نمایندگان راجع به فوریت طرح پیشنهادی بیمه کشاورزان". حتی در این جلسه هم که موضوعی مرتبط با کشاورزی و کشاورزان مطرح می شود و در حالی که دو تن از نمایندگان (اردلان و فرهودی) اظهاراتی را در مورد طرح می کنند و این فرصت برای سید ضیاء هم فراهم بود که وی نیز دیدگاه خود را در این مورد بیان کند، شاهد هیچ گونه سخنانی از وی نیستیم و فقط نام وی به عنوان یکی از موافقان طرح قرائت می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). در مجموع باید سید ضیاء الدین طباطبایی را از منظر مشارکت در طرح ها و لوایح نیز و کیلی کم تحرک ارزیابی کرد.

جدول ۲- اظهار نظرهای صورت گرفته توسط سید ضیاء الدین نسبت به طرح ها و لوایح

ردیف	شماره جلسه	طرح / لایحه مطروحه	اظهار نظر سید ضیاء الدین طباطبایی
۱	۱۹	تقدیم لایحه سه دوازدهم از طرف آقای وزیر دارایی	مجلس نمی تواند هر ماه یک دوازدهم بودجه را تصویب کند.
	۱۷	بیانات آقایان رئیس و طوسی و تقاضای عضویت یک نفر از هر شعبه جهت در کمیسیون کمک به زلزله زدگان گرگان	اگر قرار باشد مجلس کار دیگران را انجام دهد، چه کسی کار مجلس را می کند.
	۱۹	طرح مربوط به اجرای سوگند آقایان وزیران	دادن یک وثیقه ایمانی و اخلاقی از سوی دولت که در انجام وظایف خود به ملت، شاه و حقوق مملکت خیانت نکنند.
	۱۹	تصویب برنامه دولت	تأکید بر اهمیت عشایر؛ لزوم توجه به کشاورزی؛ باور مثبت به مستشاران آمریکایی؛ لزوم توجه به ارتش در

برنامه دولت

۵۳	لایحه سازمان بهداری	لزوم شرکت مردم در اداره حکومت؛ تشکیل کمیسیون بهداشت در هر ناحیه از معتمدین محلی؛
۵۷	لایحه مربوط به تعهد مازاد	به مصلحت نیست در مورد قانونی که از نظر دولت و آقایان نهایت اهمیت را دارد، یک ساعت امروز و یک ساعت هم دو روز دیگر مجلس کنیم.
۶۲	طرح برنامه دولت	رأی موافق سید ضیا
۱۱۹	قرائت و تصویب صورت خلاصه جلسه پیش	آقا آن استیضاح را بخوانید.
۱۴۳	تصویب اجازه پرداخت دو دوازدهم حقوق مرداد و شهریور ۱۳۲۴	سید ضیا جزء موافقین این بند در جلسه یادشده است.
۱۴۴	اخذ رأی اعتماد نسبت به هیئت دولت	سید ضیا جزء موافقین این بند در جلسه یادشده است.
۱۵۵	طرح نمایندگان راجع به یک دوازدهم بودجه مهر ماه و تصویب آن	سید ضیا جزء موافقین این بند بود.
۱۵۷	طرح برنامه دولت آقای حکیمی	سید ضیا جزء رأی دهندگان به این برنامه بود
۱۶۱	لایحه وزارت جنگ راجع به افزایش قواء و ترمیم حقوق افسران	سید ضیا جزء موافقین این بند بود.
۱۶۳	تصویب فوریت و طرح لایحه یک دوازدهم مخارج آبان ماه و تصویب آن	سید ضیا جزء موافقین این بند بود.
۱۶۴	طرح پیشنهادی آقای فرهودی راجع به تأمین زندگانی بیمه اجتماعی کشاورزان با قید یک فوریت مطرح و به کمیسیون کشاورزی ارجاع شود	سید ضیاء الدین جزء امضا کنندگان بود.

۴- سوال از دولت

دوره چهاردهم مجلس شورای ملی را باید دوره ای فعال از جهت به چالش کشیدن دولت تلقی کرد. بررسی مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی در دوره ۱۴ نشان می دهد که در این دوره در ۲۹ جلسه نمایندگان مجلس از دولت سئوالاتی را مطرح می کنند که سه مورد آن متعلق به وزارت کشاورزی است و وزیر کشاورزی جهت پاسخ به پرسش های یادشده ناگزیر از حضور در مجلس می شود (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>). علی رغم عضویت سید ضیاءالدین در کمیسیون کشاورزی وی فقط یک بار و آن هم وزارت فرهنگ را مورد سؤال قرار می دهد. در جلسه ۱۵۲ وی از رئیس مجلس درخواست می کند که وزیر فرهنگ جهت توضیح در مورد علت این که علی رغم داوطلب بودن بین ۳۰۰ تا ۸۰۰ نفر برای تحصیل در دانشکده های تهران جهت سال تحصیلی ۲۵-۱۳۲۴ و همچنین نبود طبیب و دواساز و دندانساز کافی در ایران و شکایات متعدد اهالی و ولایات، چرا این دانشکده ها و به طور مشخص دانشکده بیش از ۱۰۰ نفر را برای تحصیل قبول نمی کنند، در مجلس حضور یابد (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>).

بحث و نتیجه گیری

در مجموع از بررسی مشروح مذاکرات مجلس شورای ملی در دوره چهاردهم می توان نتیجه گرفت که سید ضیاءالدین طباطبایی در خصوص هیچ یک از ۴ معیار مورد توجه عملکرد قابل توجهی نداشته است. تا جایی که در ۴۵ درصد جلسات مجلس و آن هم عمدتاً به صورت بدون اجازه غیبت می کند. علی رغم برخورداری از قوه نطق و سخنرانی در هیچ یک از جلسات داوطلب سخنرانی نمی شود و فقط در دو مورد به دلیل آن که در بیانات سخنرانان به نوعی به وی اشاره شده است، در مقام دفاع از خود بر می آید. فقط یک بار سئوالی را از وزیر فرهنگ مطرح می کند و خواستار حضور وی در مجلس می شود که آن ربطی به کمیسیون تخصصی وی که عضو آن بوده است (کشاورزی) ندارد. همچنین، مهم ترین اظهار نظر سید ضیاء الدین طباطبایی نسبت به طرح ها و لوایح محدود به سخنان وی در جلسه تصویب برنامه دولت ساعد مراغه ای است (<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>) و در سایر جلسات اظهار نظر قابل توجهی از وی دیده نمی شود. این در حالی است که سوابق قبلی سید ضیاء حکایت از آن دارد که وی فردی منفعل و کم تحرک در عرصه های سیاسی نبوده است. به عنوان مثال می توان به اعزام وی از طرف دولت ایران به قفقاز به هنگام انقلاب روسیه اشاره کرد تا جایی که به گفته تویسرکانی (۱۳۵۴) اولین کسی بود که به دولت ایران اطلاع داد که استقلال ارمنستان و قفقاز بی اساس است و بلشویک ها پیروز خواهند شد. این موارد نشان می دهد که سید ضیاء دیپلماتی فعال بوده است.

نکته قابل توجه دیگر در خصوص عملکرد سید ضیاء الدین طباطبایی در دوره ۱۴ مجلس شورای ملی، هم چنان که خود وی در جلسه ۱۹ نیز اشاره می کند، همنوایی قابل توجه وی با آراء اکثریت نمایندگان مجلس است. به طوری که در

فقط یک بار و آن در جلسه ۱۲۰ و در حالی که برنامه دولت مرتضی بیات مورد تصویب نمایندگان قرار می گیرد، وی به آن رأی منفی می دهد و در سایر موارد (۷ مورد که برنامه مورد نظر به تصویب می رسد) سید ضیاء هم جزء موافقین بود.

علی رغم پیشینه تجربی و ادعای علاقه مندی سید ضیاء الدین طباطبایی به اصلاح امور کشاورزی کشور که در بیانیه رئیس الوزرایی وی به چشم می خورد و همچنین آرزوی او دایر بر ترفیه حال و روز دهقانان، فقط شاهد عضویت وی در کمیسیون کشاورزی هستیم. به عبارت دیگر، هیچ گونه اقدام حتی یک فقره سخنرانی از وی در این خصوص از جمله لزوم اصلاح مناسبات مالک و رعیت به چشم نمی خورد. این در حالی است که منابع متعدد بر علاقه سید ضیا به امور کشاورزی و ورود وی به صورت عملی به کار کشاورزی تاکید دارند. تا جایی که برخی از محققین مانند الهی (۱۳۹۳) فعالیت های گسترده کشاورزی وی در اطراف قزوین در سال های بعد از وکالت مجلس را به تفصیل بیان کرده اند. این علاقه عملی که در سال های بعد در کشور عینیت پیدا می کند با آن چه در دوره چهاردهم مجلس به ویژه با عضویت در کمیسیون کشاورزی از وی انتظار می رود همخوانی و سازگاری ندارد.

فهرست منابع و مآخذ

- آبوعلی، محمد. "عملکرد نمایندگان آبادان در دوره بیست و یکم شورای ملی". چکیده مقالات ششمین همایش تاریخ مجلس. اردیبهشت ۱۳۹۴، ۱۱.
- الهی، صدرالدین. ۱۳۹۳. سید ضیا عامل کودتا. گفته ها و ناگفته های تاریخ معاصر ایران از زبان سید ضیاء الدین طباطبایی. تهران، انتشارات فردوس.
- باقری، الهه. "بررسی عملکرد هاجر تربیت در دوره های بیست و یکم و بیست و دوم مجلس شورای ملی". چکیده مقالات ششمین همایش تاریخ مجلس. اردیبهشت ۱۳۹۴، ۳۲.
- بیات، کاوه. "بازگشت سید ضیاءالدین طباطبایی، ۲۲-۱۳۲۰". گفتگو. شماره ۶۹، اسفند ۱۳۹۴، ۷۹-۴۴.
- تویسرکانی، پارسا. "سید ضیاءالدین طباطبایی مرد استثنایی زمان ما". ماهنامه وحید. شماره ۱۸۲، مرداد ۱۳۵۴. ۵۴۱-۵۳۹.
- حافظ نیا، محمدرضا. ۱۳۸۶. مقدمه ای بر روش های تحقیق در علوم انسانی. چاپ سیزدهم. تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها.
- حکیمیان، هادی. "سید ضیاءالدین طباطبایی و انتخابات دوره چهاردهم یزد". پیام بهارستان. دوره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، شماره ۱ و ۲. ۴۰۵-۳۹۷.
- صالحی، نصراله. "سید ضیاءالدین طباطبایی و اتهام خرید و فروش زمین در فلسطین". کتاب ماه تاریخ و جغرافیا. مرداد و شهریور ۱۳۸۱، ۱۴۶-۱۴۴.
- علی نیا، فاطمه و مبارکه دولتیاری. "بررسی عملکرد نمایندگان کرمانشاه در دوره نوزدهم مجلس شورای ملی". در: مجموعه مقالات پنجمین همایش تخصصی تاریخ مجلس. به اهتمام علی ططری، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴، ۴۵۱-۴۳۹.
- مستوفی، عبدالله. ۱۳۸۸. شرح زندگانی من یا تاریخ اجتماعی و اداری دوره قاجاریه. جلد سوم. چاپ ششم، تهران، انتشارات زوار.
- نوروزی، عباس. "ابراهیم پردلی و نقش وی در حمایت از کشاورزان و روستائیان سیستان در دوره نوزدهم مجلس شورای ملی". اسناد بهارستان. دوره جدید، شماره ۸، تابستان ۱۳۹۵. ۱۵۳-۱۳۹.
- نوروزی، عباس. "مقایسه عملکرد کمیسیون کشاورزی در دوره های نوزدهم و بیست و یکم مجلس شورای ملی". اسناد بهارستان. دوره جدید. بهار و تابستان ۱۳۹۶. شماره ۱۰، ۱۰۶-۹۵.

<https://www.ical.ir/ical/fa/Content>

Performance of SeyyedZia'eddinTabatabaee during the Fourteenth National Consultative Parliament

Abstract

SeyyedZia'eddinTabatabaee's name has been thoroughly tied with the Coup of February 22 , 1921. Following the 100-day period for which he served as Iranian prime minister, representativeness of Yazd at Fourteenth National Consultative Parliament is recognized as the most important political activity undertaken by SeyyedZia'eddinTabatabaee. The present research aims at evaluating SeyyedZia'eddinTabatabaee's performance in the Fourteenth National Consultative Parliament. Used for this purpose were four indices, including absence/presence in the sessions of National Consultative Parliament, questioning the government, commenting on the proposed bills and plans, and delivering opening/closing speeches. The research was performed via library studies based on proceedings of the Fourteenth National Consultative Parliament. Results of the present research indicate that, during the Fourteenth National Consultative Parliament, Seyyed Zia failed to perform acceptably in terms of any of the indices discussed herein. Such that, he was absent in more than 45% of the sessions, with nearly 100% of the absences being unauthorized. Furthermore, he made neither an opening nor a closing speech in none of the 106 sessions in which he was present, but rather solely made comments in two cases where he was, in fact, defending himself. He questioned the then-government only once, and remained silent about all of the proposed bills and plans except for one significant objection against the plans submitted by the then-government prime ministered by Sa'edMaraghe'ei.

Keywords: SeyyedZia'eddinTabatabaee, Fourteenth National parliament, Performance.